

دیوار حائل، گذشته، حال و آینده

سلمان رضوی
کارشناس ارشد روابط بین‌الملل

چکیده

ساخت دیوار حائل در اراضی اشغالی ۱۹۶۷ فلسطین و مخالفت‌های جهانی با این موضوع، طی دو سال اخیر، یکی از مهمترین موضوعات مناقشه‌برانگیز در روابط خارجی و تصمیم‌گیری‌های داخلی اسرائیل بوده است. طرح این موضوع در دادگاه لاهه و محکومیت اسرائیل در آن و تصویب دو قطعنامه در این زمینه در مجمع عمومی سازمان ملل علیه اسرائیل و تأثیرگذاری منفی بر روابط این رژیم با اتحادیه اروپا از جمله پیامدهای احداث دیوار حائل است.

در این مقاله، ضمن تشریح کم‌وکیف و ماهیت دیوار به این سؤال پاسخ داده می‌شود که چرا اسرائیل به ساخت دیوار حائل اقدام کرده و تاکنون (این عمل) منشأ اثر چه تحولاتی بوده است؟

در پاسخ به این سؤال، فرضیه مورد نظر این است : اسرائیلی‌ها به بهانه رویارویی با قیام فلسطینی‌ها و بی‌در واقع در راستای گسترش حوزه سرزمینی و تثبیت مرزهای سیاسی خود، به این کار اقدام کردند. این اقدام با واکنش‌های بسیار گسترده داخلی، منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای روبه‌رو شده است. در این مقاله، ضمن پرداختن به موضوع، مبانی نظری و جایگاه این مسأله مورد بحث قرار می‌گیرد.

کلیدواژه‌ها: رأی مشورتی، دیوان بین‌المللی دادگستری، دیوار حائل، قطعنامه مجمع عمومی سازمان ملل متحد

مقدمه

با عنایت به سؤال اصلی مقاله، ابتدا به مبانی نظری ساخت دیوار اشاره می‌شود؛ زیرا

اسرائیلی‌ها ساخت دیوار را با دلایل امنیتی توجیه می‌کنند. به گمان آنها احداث دیوار برای جلوگیری از حملات گروه‌های مبارز فلسطینی مؤثر و لازم است. محیط امنیتی و استراتژیک اسرائیل طی پنجاه و شش سال اخیر دچار تحولات اساسی شده است. (۱)

استراتژیست‌های اسرائیلی در حال حاضر سه نوع تهدید را برای خود تصور می‌کنند. آنها برای رویارویی با تهدیدهای سه‌گانه تحت عنوان «سه حلقه تهدید»، که در اواخر دهه ۱۹۹۰ مطرح شده است، معتقدند اسرائیل در حال حاضر از سه ناحیه تهدید می‌شود. حلقه اول به درگیری نظامی با انتفاضه و گروه‌های حماس، جهاد اسلامی، گردانهای الاقصی و حزب‌الله لبنان برمی‌گردد. حلقه دوم به درگیری نظامی متعارف احتمالی سوریه با اسرائیل مربوط می‌شود. اسرائیل برای رویارویی با دولت سوریه، که هنوز با این رژیم قرارداد صلحی را امضا نکرده است، یگان‌های زرهی، هواپیماهای جنگنده و ناوگان دریایی خود را نگهداری و مدرنیزه می‌کند. حلقه سوم، سناریویی است که اسرائیلی‌ها آن را «نگاه به ماورای افق» نام نهاده‌اند. این حلقه که به تعبیری از آن به حلقه بیرونی‌دور دست نیز یاد می‌شود به ضربات موشک بالستیک و اخیاناً اتمی علیه مراکز جمعیتی و آسیب‌پذیر این رژیم اشاره دارد. (۲)

اسرائیلی‌ها برای رویارویی با هریک از تهدیدهای یاد شده، راهکارهایی اندیشیده‌اند. آنها به بهانه رویارویی با حلقه سوم (ایران) تلاش بسیار گسترده‌ای را به انجام رسانده‌اند تا اجماعی جهانی علیه برنامه‌های صلح‌آمیز

هسته‌ای ایران ایجاد کنند. آنها همچنین با به راه انداختن جنگ روانی و تبلیغاتی گسترده علیه آزمایش‌های موشک‌های دوربرد ایران، تلاش می‌کنند تا آن را به عنوان تهدیدی برای اروپا و جامعه جهانی القا کنند.

برای رویارویی با حلقه دوم یا تهدید بیرونی بلافاصله یعنی سوریه، اسرائیلی‌ها موفق شدند با حمایت امریکا و فرانسه، قطعنامه ۱۵۵۹ را در شورای امنیت علیه سوریه صادر کنند. این قطعنامه اولیه قطعنامه ضد سوری در سازمان ملل به شمار می‌رود که خواهان خروج نیروهای سوری از لبنان و به عبارت دیگر خلع سلاح سوریه از یکی از اهرم‌های مؤثر در رویارویی با اسرائیل است.

احداث دیوار حائل در اراضی اشغالی ۱۹۶۷ و محاصره فلسطینی‌نشین به زعم اسرائیلی‌ها، راهکار رویارویی با گروه‌های فلسطینی^(۳) است. اسرائیلی‌ها تلاش می‌کنند تا با ارائه آمار و ارقام‌هایی، این گونه عنوان کنند که در مناطقی که دیوار حائل احداث شده است (غرب کرانه باختری) تعداد عملیات فلسطینی‌های مبارز بسیار کمتر شده و به همین دلیل ادامه ساخت این دیوار، نیازی امنیتی است و برای حفظ جان شهروندان اسرائیلی لازم است.

ویژگی‌های دیوار

دیواری که در اراضی اشغالی ۱۹۶۷ از سوی اسرائیلی‌ها در حال احداث است متشکل از بتون و فنس است. تلویزیون اسرائیل چندی پس از صدور حکم لاهه طی ویژه برنامه‌ای اعلام کرد تنها حدود ۳٪ از کل دیوار بتونی، و

بقیه از فنس و سیم‌خاردار تشکیل شده است. به نظر می‌رسد این آمار صحیح نباشد؛ زیرا طول دیوارهای بتونی بیش از این است. طبق نقشه‌هایی که به عنوان نقشه مسیر دیوار حائل منتشر شده، طول این دیوار تا ۷۲۰ کیلومتر ذکر گردیده است. این مسیر در ۳ یا ۴ مرحله (در صورت تکمیل) به پایان خواهد رسید. مرحله اول آن به طول ۱۱۰ کیلومتر از روستایی به نام سالم در شمال غربی کرانه باختری رود اردن شروع شده، شهرهای قلقلیه و طولکرم را به محاصره خود درآورده، پس از گذر از مناطقی به سمت قدس ختم می‌شود. به زعم اسرائیلی‌ها این مناطق یکی از پرنفوذترین مناطق فلسطینی‌هاست؛ به بیان دیگر مبارزان فلسطینی از این منطقه بیش از هر منطقه دیگری برای عملیات استشهادی و مسلحانه در شهرهای صهیونیست‌نشین استفاده کرده‌اند. مرحله دوم از احداث دیوار که در حال حاضر در جریان است، اطراف شهر قدس است. این مرحله از ساخت دیوار که به غلاف قدس نیز معروف شده است، شهر قدس را کاملاً در محاصره خود قرار می‌دهد و بدین ترتیب یهودی شدن (تهوید) قدس با سرعت هرچه بیشتر ادامه می‌یابد.

سوابق دیوار

کرانه باختری رود اردن طی جنگ سال ۱۹۶۷ میان اعراب و اسرائیل به اشغال نیروهای اسرائیلی درآمد. از همان زمان، اندیشه جداسازی از سوی اسرائیلی‌ها مطرح شده بود. در سوی مقابل، رزمندگان فلسطینی عضو ساف نیز در پی مشاهده وضعیت موجود و اشغال تمام

سرزمینهای فلسطینی توسط نیروهای اشغالگر اسرائیل درصدد تشکیل دولت فلسطینی در اراضی اشغال شده ۱۹۶۷ بودند. اما وضعیت به همین شکل ادامه یافت تا اینکه شروع انتفاضه در سال ۱۹۸۷ بجتهایی را در این راستا ایجاد کرد. اما انعقاد قرارداد اسلو و تشکیل حکومت فلسطینی و به دستگیری اداره سرزمینهای اشغالی توسط حکومت عرفات این مباحث (جداسازی یا احداث دیوار) را به فراموشی سپرد.

شکست مذاکرات کمپ دیوید در سال ۲۰۰۰ و ورود آریل شارون به مسجدالاقصی زمینهای لازم را برای انتفاضه الاقصی فراهم ساخت. شدت و حجم خسارات وارد شده به طرفین، طی انتفاضه الاقصی از انتفاضه اول بسیار بیشتر بوده است بویژه که تعداد کشتارهای اسرائیلی به فلسطینی در انتفاضه اول، یک اسرائیلی به ۲۵ فلسطینی بود ولی در انتفاضه الاقصی این نسبت به یک اسرائیلی به ۳ فلسطینی تغییر یافت. اسرائیلیها این عامل را بهانه اصلی احداث دیوار حائل قرار دادند. باراک، نخستوزیر سابق اسرائیل، ضمن تشکیل کمیته ای درصدد تعیین مسیر دیوار برآمده بود ولی آریل شارون با همکاری حزب کارگر (در دولت وحدت ملی) دستور احداث دیوار را صادر کرد. شروع ساخت دیوار در زمان وزارت بنالیعزر بر وزارتخانه دفاع در ژوئن ۲۰۰۲ صورت گرفت. از آن زمان تاکنون، مرحله اول ساخت دیوار به پایان رسید و در حال حاضر مرحله دوم این پروژه در حال احداث است.

موافقان و مخالفان اسرائیلی دیوار

موضوع دیوار حائل یکی از معدود مواردی است که اعضای هیچیک از احزاب اسرائیل به طور کاملاً موافق یا مخالف، در مقابل آن موضعگیری نکرده‌اند. زیرا از یک سو در جناح چپ بسیاری از آنها با این پروژه به این دلیل مخالفند که مانعی در روند صلح و مذاکرات با فلسطینی‌ها به شمار می‌رود و در مقابل، بسیاری نیز به دلیل مسائل به اصطلاح امنیتی با آن موافقان. از سوی دیگر در جناح وپافشاری می‌کنند ولی مخالفان احداث دیوار، آن را مرزی سیاسی می‌پندارند که مانع آمال و آرزوهای آنها در تحقق آرزوی اسرائیل بزرگ است. مذهب‌یون و احزاب مذهبی نیز عمدتاً با این موضوع مخالفند زیرا به ادعای آنها دیوار حائل رفته‌رفته به عنوان مرزهای میان اسرائیل و فلسطین نقش خود را ایفا خواهد کرد و در آن صورت قسمتهایی از اراضی اسرائیل به غریبه‌دیان اهدا می‌شود و این امر برخلاف دستورهای دینی و شرعی است. پس مخالفت با این موضوع را جایز می‌شمارند. در این رابطه لازم به ذکر است که یهودیان ارتدکس هنگام برگزاری دادگاه لاهه، ضمن تجمع در برابر این دادگاه به موضع اسرائیل در ادامه ساخت دیوار حائل اعتراض کردند. اعتراض آنها بدین صورت اعلام شد که یهودیان به دلیل گناهی که مرتکب شده‌اند از سرزمین فلسطین رانده شده‌اند و بازگشت آنها به اذن پروردگار و بخشودگی گناهان آنان منوط است. (۴)

علل احداث دیوار

اسرائیلی‌ها همواره دلایل امنیتی را عامل ساخت دیوار عنوان، و به همین دلیل در رسانه‌های خود تلاش می‌کنند تا از اصطلاح دیوار امنیتی استفاده کنند. آنها با استناد به اصل دفاع از خود، مدعی هستند که برای حفظ جان ساکنان یهودی ساکن در اراضی اشغالی ۱۹۴۸ و شهرک‌های صهیونیست‌نشین، ساخت این دیوار لازم است.^(۵) آنها همچنین ادعا می‌کنند که در مناطقی که دیوار احداث شده در سال ۲۰۰۳ در مقایسه با سال ۲۰۰۲، ۳۰ درصد از تعداد عملیات‌های فلسطینی‌ها و ۵۰ درصد از تعداد کشته‌های اسرائیلی‌ها کاسته شده است. اما آنها نمی‌گویند چرا با احداث این دیوار در اراضی اشغالی ۱۹۶۷، حدوداً نیمی از اراضی آن را به اراضی اشغالی ۱۹۴۸ منضم می‌کنند. احداث دیوار حائل شرایط را برای انضمام ۵۶ درصد از اراضی اشغالی ۱۹۶۷ به اراضی اشغالی ۱۹۴۸ مهیا می‌سازد. همچنین طبق گزارش سازمان ملل با توجه به اینکه در جریان احداث این دیوار بیش از ۲۷۴ هزار شهروند فلسطینی در محدوده میان دیوار حائل و خط سبز ۱۹۴۸ باقی خواهند ماند، این امر به عنوان تغییر قهری در ساختار جمعیتی اراضی ۱۹۶۷ تلقی می‌شود. یاسر عرفات ضمن بی‌اساس دانستن ادعاهای شارون در امنیتی بودن احداث دیوار حائل، اعلام می‌کند اظهارات شارون تنها پاشیدن گرد و خاک به چشم جهانیان است. هیچ‌کس، هیچ فلسطینی و هیچ‌کس دیگری این فریبکاری و دروغها را باور نمی‌کند. اگر این دیوار واقعاً به دلایل امنیتی ساخته شده چرا به روی خط سبز جدا کننده اسرائیل و کرانه باختری

ساخته نشده است؟ چرا این دیوار، کرانه باختري را هم در میان خود گرفته و ۵۸ درصد از خاک ما را مصادره کرده است؟ اظهارات او بي ارزش و وقیحانه است. این دیوار تنها براي این ساخته شده است که زمینهای ما را جدا کند و مانع تشکیل کشور فلسطین شود. این دیوار به معنای از بین بردن رؤیای فلسطینیها براي تشکیل دولت مستقل، و تلاشی براي سرکوب جریان صلح در منطقه است. عرفات همچنین ابراز اطمینان کرد که دیوار حائل همانند دیوار برلین برچیده شود؛ زیرا به زعم وی «هیچکس نمیتواند دیوار حائل را بر ما تحمیل کند.»^(۶)

دیوار حائل و مواضع کشورها

همزمان با شروع احداث دیوار حائل از يك سو اسرائیلیها کوشیدند تا با کم اهمیت جلوه دادن آن بر امنیتی بودن موضوع تأکیدکنند. از سوی دیگر فلسطینیها از اقدام اسرائیل انتقاد کرده اند. کشورها و ملتهای اسلامی به شیوه های گوناگون اعتراض خود را به این موضوع نشان داده اند. در این راستا جمهوری اسلامی ایران احداث دیوار را بشدت محکوم کرد. کمال خرازی وزیر امور خارجه ایران در این رابطه اظهار داشت دیوار حائل بزرگترین نشانه آپارتاید بودن رژیم صهیونیستی است.^(۷) در سطح فرامنطقه ای نیز با توجه به اینکه احداث دیوار در اراضی اشغالی ۱۹۶۷ صورت میگیرد و این اراضی از سوی هیچ کشور و سازمانی به عنوان اراضی اسرائیلی به رسمیت شناخته نشده است در نتیجه ماهیت اشغالی بودن اراضی ۱۹۶۷، دلایل کافی را براي مخالفت

دیگر کشورها به همراه خود دارد. در این رابطه حتی دولت امریکا نیز مواضع متناقضی اتخاذ کرده است. کاندولیزا رایس، مشاور امنیت ملی رییس جمهور امریکا، طی اظهاراتی اعلام کرده بود که احداث دیوار از سوی اسرائیل وی را به یاد رفتار امریکایی‌ها با سرخپوستان می‌اندازد. مقامات امریکایی بتدریج، توجیحات اسرائیل را پذیرفته، حتی جرج بوش طی نامه تاریخی‌اش به آریل شارون عنوان کرد که واقعیتهای جغرافیایی فعلی، اسرائیل را به خروج از اراضی اشغالی ۱۹۶۷ ملزم نمی‌کند. در این چارچوب کالین پاول، وزیر خارجه (پیشین) امریکا استدلال اسرائیلی‌ها مبنی بر امنیتی بودن دیوار را پذیرفت و اعلام کرد: اسرائیل ثابت کرد ساخت دیوار حائل گروه‌های مبارز فلسطینی را مهار کرده است.^(۸) اصطلاحاتی چون «دیوار برلین»، «دیوار چین» و «دیوار نژادپرستانه» در توصیف دیوار حائل به کار گرفته شده است.

سیاستهای اسرائیل از جمع تا جمع

موضوع دیوار حائل، در نتیجه تلاش فلسطینی‌ها و مسلمانان در سازمان ملل در هشتم دسامبر ۲۰۰۳ به صورت یک قطعنامه تدوین شد. رژیم اسرائیل در این قطعنامه با ۹۰ رأی مثبت، ۷۴ رأی ممتنع و ۸ رأی منفی محکوم شد. همچنین طبق این قطعنامه، مجمع عمومی سازمان ملل از دیوان دادگستری بین‌المللی لاهه خواست تا رأی مشورتی خود را در این زمینه اعلام کند. دادگاه لاهه در ۲۳ فوریه ۲۰۰۴ جلسات خود را برای بررسی موضوع دیوار حائل شروع،

و در ۹ ژوئیه ۲۰۰۴ رأی خود را در محکومیت اسرائیل صادر کرد. این رأی در ۲۱ ژوئیه به صورت يك قطعنامه، مجدداً در مجمع عمومي سازمان ملل عليه اسرائیل تدوین شد. در این بخش در پی پاسخگویی به این سؤال هستیم که اسرائیل طی حدوداً ۷ ماه از هشتم دسامبر ۲۰۰۳ تا ۲۱ ژوئیه ۲۰۰۴ (زمانهای صدور قطعنامه از سوی مجمع عمومي عليه اسرائیل) چه سیاستها و تاکتیکهایی را در پیش گرفت. بررسی سیاستهای اسرائیلیها بیانگر این نکته است که آنها از راهکارهای قانونی و حقوقی، جنگ تبلیغاتی و روانی، تهدیدی، تخریبی، توهینی و تخریبی برای رویارویی با این موضوع بهره‌برداری کرده‌اند.

روش اسرائیلیها در مرحله اول و پس از آن قانع کردن مجمع عمومي سازمان ملل در عدم احالة موضوع دیوار به دادگاه لاهه، ناامید شدند، راهکار رویارویی حقوقی و قانونی بود. در این راستا به دستور نخست‌وزیر اسرائیل، يك تیم حقوقی برای بررسی و چگونگی دفاع از اسرائیل، تشکیل شد. همچنین يك سایت اینترنتی برای دریافت نظریات حقوقی راه‌اندازی شد. یکی از ادعاهای آنها در این مرحله اعتراض به صلاحیت دادگاه لاهه بود. زیرا به زعم اسرائیلیها، موضوع دیوار حائل، سیاسی است در حالی که دادگاه لاهه باید به مسائل حقوقی بپردازد نه سیاسی. از سوی دیگر آنها با طرح این موضوع، که احداث دیوار موضوعی است در حیطه داخلی يك کشور که در دستور کار دادگاه لاهه نباید قرار گیرد، سعی داشتند به قصد و نیت خود جامه عمل بپوشانند اما دادگاه لاهه با استناد به

قطعه‌نامه‌های سازمان ملل مبنی بر اشغالی بودن اراضی ۱۹۶۷، خود را برای بررسی این موضوع، صالح اعلام کرد. از دیگر ایراداتی که اسرائیلی‌ها به دادگاه لاهه وارد کردند این بود که دو تن از قضات دادگاه، عرب هستند و این امر در صدور حکم مؤثراً خواهد بود. پس از اینکه دادگاه لاهه، صلاحیت خود را برای بررسی موضوع دیوار حائل، اعلام، و تاریخ ۲۳ فوریه ۲۰۰۳ (۴ اسفند ۱۳۸۲) را موعده این دادگاه معین کرد و مقامات رژیم اسرائیل نیز به بی‌نتیجه بودن تلاش‌های حقوقی خود پی بردند، تحریم دادگاه و به راه‌اندازی تبلیغات شدید و جنگ روانی علیه این موضوع را در دستور کار خود قرار دادند و همزمان سعی در واگرد کردن این مسأله داشتند که موضوع دیوار حائل را می‌توانند طی مذاکرات دو جانبه با فلسطینی‌ها، حل و فصل کنند. در این مرحله اسرائیلی‌ها از یک سو با ارائه آمار و ارقام تلاش کردند تا فواید امنیتی ایجاد دیوار را اثبات کنند از سوی دیگر آنها با انتقال لاشه یک اتوبوس منهدم شده (در اثر عملیات استشهادهای فلسطینی‌ها) به اروپا و نمایش آن در شهرهای اروپایی درصدد تحت تأثیر قرار دادن افکار عمومی اروپاییان و جهانیان برآمدند. از دیگر فعالیت‌های اسرائیلی‌ها در این مرحله، رایزنی سران این رژیم با مقامات اروپایی، امریکایی و تعدادی دیگر از کشورها در راستای غیرقانونی اعلام کردن بررسی موضوع دیوار حائل در دادگاه لاهه بوده است. رژیم اسرائیل در این رابطه موفق شد نظر و عقیده بیش از سی‌کشور را جلب کند. زیرا این کشورها که عمدتاً اروپایی

بودند اعلام کردند به این دلیل که دیوار، موضوعی سیاسی و داخلی است، در حیطة بررسیهای حقوقی و قانونی دادگاه لاهه نمی‌گنجد.

در روزهای برگزاری دادگاه دیوار حائل یک عملیات استشهادی در قدس به وقوع پیوست که طی آن ۸ اسرائیلی کشته شد. شارون در راستای جنگ روانی اعلام کرد عملیات فلسطینیها در پناه حمایتها دادگاه لاهه صورت گرفت. (۹)

در مرحله سوم، یعنی از زمان برگزاری دادگاه لاهه، اسرائیلیها سیاست تخریب و توهین به دادگاه را پیشه خود کردند. آنها پس از اینکه در غلبه حاشیه (جنگ روانی و تبلیغات شدید منفی) بر متن (جلسات دادگاه و تأثیرات آن) ناتوان ماندند، سیاست تخریب را در پیش گرفتند. در این رابطه شارون ضمن بی‌توجهی به افکار عمومی مخالف جهانی، دستور به ادامه ساخت دیوار داد. وی همچنین جلسات دادگاه را به «بازی سیرک» تشبیه کرد. (۱۰)

حکم دادگاه لاهه و واکنشها

دادگاه لاهه طی روزهای ۲۳ تا ۲۵ فوریه ۲۰۰۴ به ادعاهای نماینده فلسطین در سازمان ملل، ناصرالقدوه و چند کشور عربی گوش داد. همچنین نمایندگان اتحادیه عرب، سازمان کنفرانس اسلامی و سفیر سودان در هلند به طرفداری از فلسطینیها سخنرانی کردند. به زعم «مایکل بوت» نماینده اتحادیه عرب در این دادگاه، بدون شك، احداث دیوار حائل به اعمال قانون تبعیض نژادی منجر خواهد شد و تلاشها و

امیدهای صلح را از بین می‌برد. «ابوالقاسم ادريس» سفیر سودان در هلند، طی اظهارات خود در دادگاه لاهه، احداث دیوار را يك چالش بزرگ برای خاورمیانه و مغایر با اصول بین‌المللی عنوان کرد و خانم «مونیک شیلیه جندور» مشاور حقوقی سازمان کنفرانس اسلامی، وجود دیوار حائل را مانع اساسی در راه تشکیل دولت فلسطینی برشمرد.^(۱۱) در این جلسات همان‌طور که از قبل اعلام گردید، اسرائیل صرفاً به ارسال مدارک بسنده کرد. ۴۴ کشور از جمله امریکا و روسیه و تمام کشورهای اتحادیه اروپا و رژیم صهیونیستی دلایل مکتوب خود را ارائه کردند. با وجود این، امریکا و اروپا، نمایندگان خود را به لاهه نفرستادند زیرا به زعم آنها این امر مناسب نبود و مذاکرات صلح بین اسرائیلی‌ها و فلسطینی‌ها را پیچیده و دشوار می‌کرد.^(۱۲) پس از نزدیک به ۵ ماه، دادگاه در روز جمعه ۱۹ تیر ۱۳۸۲ (۹ ژوئیه ۲۰۰۴) حکم خود را با ۱۴ رأی مثبت در مقابل يك رأی منفي (قاضی امریکایی) در محکومیت احداث دیوار حائل از سوی اسرائیل صادر کرد. دادگاه لاهه، طی این حکم از رژیم اشغالگر خواست تا نسبت به برچیدن دیوار اقدام کند و به فلسطینی‌هایی که در نتیجه اقدام اسرائیل در ساخت دیوار، خسارت دیدند، غرامت پرداخت کند.

حکم دادگاه لاهه، واکنش‌های گسترده بین‌المللی را در پی داشت. بخصوص که صدور این حکم با محکومیت دو تن از اعضای موساد در نیوزیلند به جرم جعل پاسپورت همزمان شد. این دو تن

به ۶ ماه حبس و جریمه نقدی محکوم شدند. وقایع مذکور (رأی دادگاه و رسوایی جاسوسی) رژیم صهیونیستی را در انزوا قرار داد. یاسر عرفات رأی دادگاه لاهه را پیروزی ملت فلسطین، حقیقت، قانون و آزادی در جهان توصیف کرد. (۱۳) احمد قریع، نخست‌وزیر فلسطین اظهار داشت: تصمیم دادگاه لاهه به عنوان یک سیلی واقعی به صورت تمام نژادپرستان، تلقی می‌شود. این تصمیم به عنوان یک تصمیم تاریخی به ثبت خواهد رسید و به اسرائیل و امریکا ثابت می‌کند که ادامه ساخت دیوار حائل، غیرقانونی و نامشروع است. زیرا این تصمیم از سوی بالاترین مرجع عدالت در جهان صادر شده است. فلسطینی‌ها به دنبال رأی دادگاه از سازمان ملل خواستند تا در صورتی که رژیم اسرائیل از پذیرش رأی دادگاه خودداری کند، تحریم‌هایی را علیه آن اعمال کند. ناصر القدوه، نماینده فلسطینی‌ها این درخواست را به سازمان ملل ارائه کرد. (۱۴) همچنین جنبش حماس طی بیانیه‌ای از جامعه بین‌المللی تقاضا کرد تا زمینه‌های اجرایی شدن حکم دادگاه لاهه را فراهم کنند. (۱۵) اتحادیه عرب نیز اعلام کرد: این حکم به عنوان پیروزی قانون بین‌المللی جهان و اصول و مبادی حق و عدالت تلقی می‌شود. (۱۶) دیگر سازمان‌ها و کشورهای عربی و اسلامی نیز از این حکم دفاع و استقبال کردند. اتحادیه اروپا از رأی دادگاه لاهه، علی‌رغم عدم حضور هیچ نماینده‌ای از جانب این اتحادیه در دادگاه اعلام حمایت کرد. «جان کریستوفر ویلوری» سخنگوی کمیسیون اتحادیه اروپایی، اظهار داشت:

اتحادیه اروپا مدت طولانی است که نگرانی عمیق خود را از بابت احداث دیوار حائل در فلسطین اشغالی اعلام کرده است، زیرا چنین اقداماتی تنها مشکلات انسانی و اقتصادی فراوانی را برای مردم فلسطین ایجاد می‌کند. (۱۷) در مقابل، اسرائیلی‌ها به بی‌اعتنایی خود ادامه دادند. سخنگوی دفتر نخست‌وزیری اسرائیل، جایی حکم دادگاه لاهه را «زباله دان تاریخ» اعلام کرد. شارون نیز با اشاره به عملیات یک فلسطینی در تل‌آویو، آن را نتیجه حکم دادگاه لاهه برشمرد. (۱۸) سیلوان شالوم وزیر خارجه اسرائیل نیز بر ادامه ساخت بنای دیوار حائل تأکید کرد و گفت: ادامه بنای دیوار به منظور حمایت از امنیت شهروندان اسرائیلی لازم است. وی ضمن تأکید بر عدم پذیرش حکم دادگاه لاهه گفت: اسرائیل هرگز رأی و نظر دادگاه لاهه را نخواهد پذیرفت. (۱۹) به موازات مخالفت اسرائیلی‌ها، امریکایی‌ها نیز از این امر انتقاد کردند. ژنرال پاول، وزیر خارجه (پیشین) امریکا اظهار داشت: روی آوردن سازمان ملل به دادگاه لاهه نامناسب بود و حکم دادگاه درباره غیرقانونی بودن دیوار حائل، الزام‌آور نیست. جان کری، کاندیدای دموکرات ریاست جمهوری امریکا گفت: از تصمیم دادگاه ناراضی هستیم. دیوار حائل اسرائیل، اقدامی قانونی در جهت نیازهای امنیتی و دفاعی در برابر حملات تروریستی است. (۲۰) تلاش فلسطینی‌ها باعث شد تا مجدداً موضوع دیوار حائل، پس از حکم دادگاه لاهه در مجمع عمومی سازمان ملل مطرح شود. سیلوان شالوم، وزیر خارجه رژیم

صهیونیستی طی تماسهایی با همتایان آلمانی، فرانسوی و هلندی خود تلاش کرد تا این کشورها را متقاعد سازد که به فلسطینیان در عدم طرح مجدد موضوع دیوار حائل در سازمان ملل فشار وارد آورند. از سوی دیگر، دان گیلرمن نماینده رژیم اشغالگر در سازمان ملل نیز تلاش وافر را در این راستا به عمل آورد ولی موفقیتی کسب نکرد. در اروپا، خاویرسولانا با اعلام خرسندی از رأی دادگاه لاهه، این امر را دیوار مانع دستیابی به آرامش در خاورمیانه برشمرد.

قطعنامه جمع عمومی و واکنشها

جمع عمومی سازمان ملل با تأکید بر غیرقانونی بودن ساخت دیوار، قطعنامه پیشنهادی کشورهای عضو جنبش غیرمتعهدها و گروه‌های عرب را با اکثریت آرا تصویب کرد. در قطعنامه پیشنهادی که ۱۵۰ کشور به آن رأی مثبت دادند با تأکید بر غیرقانونی بودن اقدام رژیم اسرائیل در ساخت دیوار و با تأکید بر نظریه مشورتی دیوان دادگستری بین‌المللی، خواستار انهدام دیوار نژادپرستانه شده است. این قطعنامه از دبیر کل سازمان ملل می‌خواهد اسامی اشخاص حقوقی و حقیقی را که بر اثر ساخت دیوار حائل خسارت دیدند به ثبت برساند. ۶ عضو سازمان ملل (امریکا، اسرائیل، استرالیا، جزایر مارشال، میکرونزی و پالائو) به قطعنامه رأی منفی و ۱۰ عضو دیگر رأی ممتنع دادند. این در حالی است که همه کشورهای اروپایی به این قطعنامه رأی مثبت دادند. کشورهای اروپا به قطعنامه

قبلی در هشتم دسامبر ۲۰۰۳ رأی ممتنع داده بودند.

دومین قطعنامه مجمع عمومی سازمان ملل در حکومیت ساخت دیوار حائل در مقایسه با قطعنامه قبلی با آرای مثبت بیشتری روبرو بود. قطعنامه قبلی با ۹۰ رأی مثبت، ۷۴ رأی ممتنع و ۸ رأی منفی به تصویب رسید ولی این قطعنامه با ۱۵۰ رأی مثبت، ۱۰ رأی ممتنع و ۶ رأی منفی به تأیید اعضای مجمع رسید و این نشانه‌ای از حقانیت مواضع فلسطینی‌ها و دروغ بودن ادعای اسرائیلی‌ها در امنیتی بودن دیوار است.

فلسطینی‌ها تصویب مجدد قطعنامه در مجمع را به عنوان یک نقطه عطف دیپلماتیک اعلام کردند. صائب عریقات، مقام ارشد مذاکره کننده فلسطینی در این رابطه گفت: رأی مجمع عمومی ماهیت غیرقانونی اشغالگران اسرائیلی را تأیید می‌کند و ساخت این دیوار را در اراضی اشغالی فلسطین از جمله بیت المقدس شرقی منع می‌کند. به زعم وی، این تصمیم پیروزی بزرگی برای دیپلماسی فلسطین، مردم فلسطین و همچنین دیپلماسی عرب به شمار می‌رود. عریقات اظهار داشت: تصمیم مجمع عمومی نه تنها تاریخی است بلکه مهمترین تصمیم برای آرمانهای فلسطینی‌ها از سال ۱۹۷۴ میلادی به شمار می‌رود. ناصر القدوه نماینده فلسطینی‌ها در سازمان ملل نیز این قطعنامه را تاریخی عنوان کرد و گفت: این مهمترین تصمیم مجمع عمومی سازمان ملل پس از قطعنامه شماره ۱۸۱ در سال ۱۹۴۷ است.^(۲۱) در این راستا کشورهای مسلمان و عرب ضمن استقبال از این قطعنامه خواستار

اجرائی شدن آن شدند. مروان معشر، وزیر خارجه اردن در این باره اعلام کرد: ما از حمایت گسترده اعضای مجمع عمومی سازمان ملل از فلسطینیان و مخالفت آنان با دیوار حائل خرسند شدیم.

رأی اتحادیه اروپا (با ۲۵ رأی) علیه دیوار حائل برای رژیم اسرائیل بسیار سنگین تمام شد؛ زیرا اتحادیه اروپا در قطعنامه قبلی مجمع عمومی سازمان ملل درباره دیوار حائل، رأی ممتنع داده بود و حتی به بهانه مناسب نبودن طرح این موضوع در دادگاه لاهه، نماینده‌ای به این دادگاه (در زمان برگزاری دادگاه) اعزام نکرد. اسرائیل در واکنش به رأی مجمع عمومی، ضمن اینکه آن را اراجیف و یاوه‌گویی توصیف کرد، چندین سفیر خود را از اروپا (اتحادیه اروپا، انگلستان و هلند) فرا خواند. همچنین شارون، اعلام کرد: اتحادیه اروپا به دلیل اتخاذ مواضع مخالف با اسرائیل نمی‌تواند نقش چشمگیری در حل این مناقشات ایفا کند؛ چرا که اتحادیه نشان داد بی‌طرف نیست. این امر خشم اروپایی‌ها را در پی داشت. سولانا در این رابطه پاسخ داد: نمی‌توانید ما را از احترام گذاشتن به تصمیمات لاهه منع کنید و اسرائیل چه بخواهد و چه نخواهد، در روند صلح شرکت می‌کنیم. (۲۲)

وزیر خارجه روسیه نیز اظهار امیدواری کرد این قطعنامه به تقویت روند سیاسی و حل و فصل منطقه‌ای و فراگیر بحران فلسطینی‌ها و اسرائیل کمک کند. از سوی دیگر اسرائیل همچنان بر بی‌اعتنایی خود نسبت به افکار عمومی جهان اصرار می‌کند. دان گیلرمن،

نماینده اسرائیل در سازمان ملل حمایت اروپا از این قطعنامه را شرم‌آور خواند و دولت فرانسه را عامل کلیدی برای جذب آرای اروپاییان در این راستا توصیف کرد. در این راستا همچنین دولت استرالیا به حمایت از اسرائیل برخاسته است. دولت استرالیا که چندی پیش به دولت نیوزلند در رابطه با واکنش شدید به موضوع جاسوسی موساد در این رابطه هشدار داده بود از طریق الکساندر داوئر، وزیر خارجه اش اعلام کرد، کشور از طرح تل‌آویو در احداث دیوار امنیتی در کرانه باختری حمایت می‌کند.

نتیجه‌گیری

از بررسی سیر و روند پرونده دیوار حائل در مجامع بین‌المللی و نحوه رفتار اسرائیلی‌ها با آن، نتایج متعدد و کاربردی به دست می‌آید. مهمترین نتیجه این است که رژیم اشغالگر در عین اینکه به مقررات و احکام توافقات و قطعنامه‌های بین‌المللی در عمل بی‌اعتناست و اهمیت شایسته‌ای به آن نمی‌دهد، حتی‌الامکان با تمام توان تلاش می‌کند تا از محکومیت خود در این گونه مجامع جلوگیری کند. حقوقی نشدن پرونده‌ها یکی از مهمترین شیوه‌های رسیدن به این اهداف از سوی این رژیم است. یکی دیگر از نتایج آن، تأثیر اتحاد مسلمانان و اعراب در نتیجه بخش بودن اعمال و حرکات علیه اسرائیل است. در موضوع دیوار حائل، کشورهای اسلامی نه تنها خود به محکومیت اسرائیل در لاهه و سازمان ملل رأی دادند بلکه تلاش گسترده‌ای را در اجماع نظر جهانی علیه اسرائیل به انجام رساندند. آنها

حتی در جنبش غیرمتعهدها موفق شدند تا نظر اعضای این جنبش را برای تحریم اسرائیل به دست آورند. این موضوع نیز همانند رأی اتحادیه اروپا علیه دیوار حائل، (که نگرانی شدید اسرائیل را به دنبال داشت) اسرائیل را نگران ساخت زیرا بعضی از کشورهای که با اسرائیل روابط تقریباً گسترده‌ای دارند (همانند هند) عضوی از جنبش غیرمتعهدها هستند. جنبش غیرمتعهدها که دارای ۱۱۵ عضو است طی جلسه‌ای در آفریقای جنوبی اعلام کرد که اعضای تحریم‌هایی را علیه اسرائیل به دلیل تداوم شهرک‌سازی در نظر بگیرند.

از دیگر تأثیرات حکم لاهه و قطعنامه مجمع عمومی در رابطه با دیوار حائل به تغییر مسیر دیوار در چند محور در اراضی اشغالی ۱۹۶۷ اشاره کرد. البته سران اسرائیل، این نتیجه را ناشی از حکم دیوان عالی اسرائیل، اعلام، و اشاره کردند که این امر به درخواست دادگاه لاهه نبوده است. اما بدون تردید اجماع جهانی علیه این عمل غیرقانونی اسرائیل در تغییر مسیر آن (دیوار) نقش داشته است.

به نظر می‌رسد به موازات تداوم انتفاضه علیه اسرائیلی‌های اشغالگر، حقوقی کردن پرونده‌ها علیه اسرائیل، سودمند است؛ زیرا از آنجایی که رژیم اسرائیل حیثیات خود را بی‌اعتنایی به قوانین مجمع جهانی مشاهده می‌کند. در نتیجه بطور طبیعی زمینه کافی برای رویارویی حقوقی با اقدامات این رژیم وجود دارد؛ به تعبیر دیگر، اسرائیل رژیمی «خودبجران ساز» است و این بجران‌سازی از ذات نامشروع این رژیم سرچشمه می‌گیرد. در نتیجه تعدد آرای جهان اسلامی در مجمع بین‌المللی

فرصت بسیار مناسبی را برای رویارویی با این رژیم فراهم می‌کند. همان گونه که از پرونده دیوار حائل در مجامع جهانی برآمده است ما شاهد انزوای اسرائیل بوده ایم. در این رابطه اخیراً وزارت خارجه اسرائیل طی گزارشی به شارون، اعلام کرد که قدرتمند شدن اروپا و الزام این اتحادیه به تبعیت اسرائیل از قواعد و هنجارهای بین‌المللی، شرایط را برای انزوای اسرائیل فراهم می‌کند. این امر به عنوان یک هشدار، جدی تلقی شد زیرا اصل اتکا به یک قدرت برتر، همواره یکی از اصول اساسی در سیاست خارجی و امنیت ملی اسرائیل محاسبه شده است. طبیعتاً تداوم قانون شکنی‌های اسرائیل و تغییر در نظام قدرت بین‌المللی (به ضرر آمریکا) در مجموع به زیان اسرائیل سیر و حرکت می‌کند.

البته نکته‌ای را که باید مدنظر داشت این است که راهکار رویارویی حقوقی با اسرائیل به موازات انتفاضه فلسطینی‌ها پیشنهاد می‌شود. زیرا بسیاری از صاحب‌نظران، تهیه و پیشنهاد طرح تخلیه غزه و تصویب آن در کابینه شارون (۱۳۸۳/۸/۳) و سپس تأیید آن در کنست (پارلمان اسرائیل) در تاریخ (۱۳۸۳/۸/۵) را با ۶۷ رأی مثبت در مقابل ۴۵ رأی منفی ناشی از استمرار مقاومت و انتفاضه فلسطینی‌ها می‌دانند. با این روند بعید نیست که فلسطینی‌ها بتوانند در قدم بعدی طرح تخلیه کرانه باختری را نیز توسط اسرائیلی‌ها در کنست به تصویب برسانند. اسرائیلی‌ها در پاسخ به حلقه اول تهدید (انتفاضه) به زعم خود به احداث دیوار حائل اقدام کرده‌اند. در حالی که طبق سطور فوق،

اسرائیلی‌ها در پاسخ به خوی اشغالگری خود و اشغال افزونتر اراضی فلسطینی‌ها به این عمل اقدام کرده‌اند. این عمل احتمالاً پس از مدتی با افزایش ساکنین یهودی در اراضی منضم شده به اراضی اشغالی ۱۹۴۸ (در نتیجه احداث دیوار غیرقانونی حائل) بتدریج به صورت مرزهای سیاسی میان طرفین (اسرائیل و فلسطین) درآید.

یادداشتها و منابع

- ۱ - برای مطالعه بیشتر مراجعه کنید به :
-E.Inbar, "Israel National Security 1973-1996" Annals. AAPSS, 555, January 1998. PP. 62-81.
-National Security and Democracy in Israel, Edited By Avner Yaniv, (London: Lynne Reinner Publishers, 1993).
- ۲ - جهانگیر کرمی، برنامه‌های جدید ارتش اسرائیل، فصلنامه سیاست دفاعی، پژوهشکده علوم دفاعی دانشگاه امام حسین (ع). سال هفتم، شماره ۴، پاییز ۱۳۷۸، صص ۱۰۵-۱۰۳.
- ۳ - در ادبیات نظامی اسرائیل، درگیری با گروه‌های جهادی فلسطین یا انتفاضه به باتاش Batash موسوم است.
- 4- WWW. BBC. Com. (2004/2/24).
- 5- WWW. Haaretz. Com/ hasen (2004/7/13).
- 6- WWW. Asharqalawsat. Com (2004/7/10).
- 7- WWW. Farsnews. Com. (2004/7/12).
- 8- WWW. Haaretz. Com. (2004/7/11).
- 9- WWW. Dwelle. de (2004/7/12).
- 10- WWW. Radis. Org. (2004/7/9).
- 11- WWW. Mehrnews. Com (1382/12/6).
- 12- Ibid.
- 13- WWW. BBC. Com. (2004/7/9).
- 14- WWW. Ap. (2004/7/17).
- 15- WWW. Mehrnews. Com. (1382/4/27).
- 16- Ibid.
- 17- WWW. Ruitenz. (2004/7/18).
- 18- WWW. Dwelle. de (2004/7/12).
- 19- WWW. Mehrnews. Com (1382/4/13)
- 20- WWW. Haaretz. Com (2004/7/11)
- 21- WWW. Mehrnews. Com (1383/4/31).
- 22- WWW. Haaretz. Com. (2004/7/23).

